

یازیلے سن

مطبوعات یازیلاری

صمد چایلی

www.ketab.ir

سرشناسه	: زینالی فرید، ایوب، ۱۳۳۰ -
عنوان و نام پدیدآور	: یازیلی سس: مطبوعات یازیلاری/ صمد چایلی.
مشخصات نشر	: تبریز: اختر، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۱۸۰ ص.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۵۱۷-۶۱۳-۴
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: ترکی
موضوع	: مقاله‌های ترکی - ایران - قرن ۱۴
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۴ ی ۹۵۵/ج ۳۱۴ PL
رده‌بندی دیویی	: ۸۹۴/۳۶۱۴
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۸۸۷۳۲۶

نشر اختر

یازیلی سس

صمد چایلی

ناشر: نشر اختر / چاپ سه‌پند / صحافی امین

چاپ اول ۱۳۹۴/۱۸۰ صفحه رقعی / تیراژ: ۵۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۱۷-۶۱۳-۴

مرکز فروش: تبریز - اول خیابان طالقانی، نشر اختر

تلفن: ۰۴۱ - ۳۵۵۵۵۳۹۳

قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

فهرست

۵	«سده» تۆرەنى
۹	آذربايجان كند آدلاریندا میفیک نیشانلر
۳۰	أشیق آذربايجان خالقینین هنرمندی دیر
۳۶	پنجره دن داش گلیر
۳۹	كوز اوغلو ایله ائیواز
۴۲	كوز اوغلو داستانیندا، خانیملار
۴۶	ساز - سوز، بیر - بیرینه اویشمالی دیر
۴۸	بو گونون «أشینی»
۵۰	چاغیریش
۵۳	ساز سئون بهرنگی
۵۷	قافلاتی
۶۰	اوستاد شیدا
۶۵	«حمید آرش آزاد» تقدیم اولور «گولوش»
۶۸	«یالقیز» ائله یالقیز دیر!
۷۱	سنلی، سنسیرلی گونلریم منیم
۷۵	ایربلدیق ایری دوشدوک
۷۷	ألقیزیمیز ایدی یالقیز
۸۱	«معجز»ین شعرلرینده، کند و شهرلرین آدی
۹۳	نیسگیل اول چرچیه قالسین کی جواهر ندی قانمیر
۹۶	تره نه، تازانا، تازیانه
۱۰۰	«بهیل عزالیلاری» کتابینا بیر باخیش
۱۰۶	ساری کؤینک
۱۰۸	اوزان
۱۱۲	جوجه گؤزلو باشماق

۱۱۴	 بئلهسى ده «كتابخانا» اولار
۱۱۶	 زرگرى دانىشىنى
۱۱۸	 ايكي شعرين يارانماسى
۱۲۳	 «دالغا» موسيقى گروھو
۱۲۷	 دالغالار ماويلنديرير دەنيزى
۱۳۰	 نىجه سۆز اچىمى
۱۳۳	 «جانانلى» دان، «خومارلى» يه
۱۳۶	 محمود شاطريان ابدىيىته قووشىو
۱۳۸	 گوله گوله اوستاد
۱۳۹	 «اوستاد شاطريان» نىن اولوم ايل دۇنومونه گۆره
۱۴۲	 آشقلار و «بىم» زلزلهسى
۱۴۳	 عاشىق حسين ساعى داستان يارادان بير صنعتكاردير
۱۴۵	 آشىق عزيز شهنازى دن بير خاطيره
۱۴۹	 «بهرام نىاتى» نىن اولوم مناسىيىته
۱۵۰	 آشىق عزيز شهنازى
۱۵۲	 انجمنين نىجه يارانشى؟!
۱۵۴	 اذربايجان شفاهى خلق ادبيياتىندا ادىلار
۱۵۹	 موشگول گوشا ناغىلى
۱۶۳	 داغچى صفر عليائى
۱۶۶	 «كانچن چونگا» دا گۆردو «عظيم - قىچى ساز» ى
۱۶۷	 بىرى قهرمان
۱۷۲	 تار سۆزو
۱۷۶	 تيل
۱۷۸	 كوتلر يا كرلر
۱۸۰	 ساز هاوالاريندان گرايلى

«سده» تۇرەنى

«پيام آذربايجان هفته ليگنين يوزونجو سايى سىنين يايىلماسينا گۆره»

«پيام آذربايجان» يىن يوزونجو سايى سىنين يايىلماسى، بو ايل «بۇيوك قيش» يىن اورتا چاغلارى ايله چاغداش اولاجاقدير. ياشاياجاغيميز ايللرده، هله ده «بۇيوك قيش» يىن نئجه گونو عزيز توتولور. او گونلردن، پايىزين ايلك گونو «مهرقان»، دى آيى نين ايلك گونو «بۇيوك چيلله»، دى آيى نين اوتونجو گونو «سده» و بهمن آيى نين اوتونجو گونو «بالا چيلله» گونلرين، آد آپارماق اولار. ايندى نين ايندى سى، آذربايجانين چوخلو داغ زيروه لرينده، مهر آيى نين ايلك گونلرينده «مراسم» كئچيريلر. چيلله وسده گونلرينده ايسه، ائليميزين چئشيدلى «دب» لرينه تانيق و شاهد اولوروق. چيلله نين قارشيسينا چيخانلار، چيلله گئجه سى، گيرده كان، بادام، كيشميش، توخوم و قارييز يئمك له، قارائليق و لاپ اوزون گئجه يه سينه گررلر. قارييز يئمك، سونوغا و قيشين شاختاسينا ميدان اوخوماقدير. اونلار، بو ايشلرى ايله، قيشا و اوتون شاختاسينا هئچ نه ائده بيلمه زسن، دئييرلر. اجيل يئيه نلرده، گئجه نين اوزون اولدوغون لاغا قۇيوب، اونو سايماز ياناليق لا گولونجه توتورلار. «چيلله» و «سده» يه گۆره ارييق معلوماتى «چند چهره كليدى در اساطير گاه شماری ايران» كتابيندان آيىريب و چتويرمكله حورمتلى اوخوجولارا تقديم ائديرم. بو كتابين يازارى «آنا كراسنولسكا» و فارسجايا ترجمه ائدهنى «ژاله متحدين» دير.

اوتن لرین زمان بۇلگولرينه گۆره، هر ايل آلتى آلتيمش گون و بير بئش گونه بۇلونموشدور. هر آلتيمش گون ايسه، قيرخ + بيرمى گونه بۇلونوب بير چيلله،

آدلانامیشدیر. سون داکى بئش گون ده «پنجه» آدى ایله تانیتمیشدیر. دئمک، هر ایله، آلتی بویوک چیلله (قیرخ گونلرینین باشلانقیجی) و آلتی چیچیک چیلله (ییرمی گونلرینین باشلانقیجی)، بیرده کی، «پنجه» گونلری نظره آلینمیشدیر. ایلین سون بئش گونو اولان «پنجه» گونلری؛ اولولر گونلری ساییلاردی. ائللین باخشیندا، اولولر پنجه گونلرینده، اوز قوهوملارینین گوروشونه گندهردیلر. «پنجه» دن سونرا، ایلک بویوک چیلله نین ییرینجی گونو، یعنی «نوروز» یوردا ایاق قویاردی. بیر زامان باهارین ایلک گونو «نوروز» آدلانیرسادا، آنجاق بیر زمان دا پائیزین ایلک گونو «نوروز» آدی ایله سسله نرمیش. چوخلارینین تصورونه گوره قیش کیشی، و یای ایسه خانیم دیر - بو ایناما گوره «سده» بهمن آی-نین اونونجو گونو «دوزخ» دن دنیایه گلیر. اونا گوره ده آدمالار اود یاندریب، «نحس» لیگین داغیلماغینا، خوش ایلی اوت - علفله چئوره نی خوش ایسه چولقالایرلار.

«سده» جشنی یوز گون پاییزدان سوووشموش و یا اللی گون نوروز بایرامینا قالمیش (اللی گوندوز ایله اللی گنجه)، یعنی بهمن آی-نین اونونجو گوندور. اوتن لرین دورد اوتملی بایرامیندان بیرى ساییلان «سده» نین ان گورکملی مراسملریندن، اود یاندریمادیر. بو اود یاندرما مراسمی، چاغداش زمان دا ایل آخیر چرشنبه لرده گوزه چاریر.

«سده» بایرامینا گوره، اساطیرده بیر بئله دئییم وارکی، بو توره ده کیومرث یاد اولور. اونا گوره کی اونون ائولادلاری یوزه چاتیپ تکمیل له شیر. «منوچهری» نین ده دئدیگینه گوره «سده» باهارین جارجی سی اولدوغونا خاطر عزیز ساییلیر. ها بئله «بویس» ون «سده» یه وئردیگی نظر بئله دیرکی، «سده» ده اود یاندرما مراسمی اونا گوره توتولورکی، «یای» ین صلح سئوهر تانریسینا خدمت اولونسون. اود، توریاغین بوزلارین اریدیپ، «اوت علف» ین و آغاجلارین باش قالدیرماسینا یاردیم ائدیر.

بۇيوك چىللە «دى» آيى نىن بىرىنچى گونو دىمك دىر. بو گون خاورميانه فرهنگلرينده كرىسمس و سريانى ده «يىلدا» آديله تانيير. «ابوريجان بىرونى» نىن دىئىگىنه اساسلاراق دىملى اولوروق كى «دى» آيى نىن بىرىنچى سى، اكينچى لرىن جىشن گونوايمىش. بو شىنليگىن آدى ايسه خىرم روز، خوروز، نوروز ايمىش.

بۇيوك چىللە نىن زمانى قىرخ گون دور. يعنى «دى» آيى نىن بىرىندىن «بهمن» آيى نىن اوئونا كىمى، بۇيوك چىللە گونلىرى دىر. «بالا چىللە» ايسه «يىرمى» گون چكر. اوئوندا زمانى «بهمن» ين اوئوندا «اسفند» ين باشلانيشينا قدهردىر. كىچمىشده، چوخ اۇنملى توتولان بالا چىللە نىن باشلانيش گونلىرى، چوخلو مراسملرىن شاهدى اولارمىش. چوبانلىق لا باغلى، «كوسا» مراسمى چىللە^۲ گونلرينده توتولاردى. «خيدىر» مراسم و آئين لرى ايسه چىللە گونلرينده تاماشايا قويولاردى. «اردبىل» ده، چىللە نىن سىككىز گونو «خضر» يا ايلاس (الياس) اوچون نظردە توتولور. بو سىككىز گونون دۇرد گونو بۇيوك چىللە نىن سۇن گونلىرى و او بىرى دۇرد گونوده بالا چىللە نىن، دۇرد باشلانيش گونلىرى دىر. دىئىگىمىز سىككىز گونون آدى «چارچار» دىر.

۱ - كوسا اۇيونو ايله باغلى، «كوسالار» كند آدى ماراقلى دىر. ميانا ايله «زىنجان» ين اورتاسىندا اولان «كوسالار» كندى، هاينله «هر» ين ياخىنليغىندا كى «كوسالار» كندى، اۇز دلار ين «كوسا» آدينا باغلامىشلار. اوندان ساوايى، دىملى اولوروق كى «كوسا» اۇيونو، آذربايجان چوخلو يىرلرينده كىچىرلىمىش. آقاي «خسىن - صديق» ين «سايلار» كتابىنا اساسلاراق دىمك اولور كى «كوسا» اۇيونو يازا نىچە گون قالامىش كىچىرلىمىش. كوسا آدلانان بىر كىشى، پالتارىن آلت - اوست گىيىپ، كاغىزدان دوزەلمىش بۇرك قويوب، نىچە «زىگ» اۇال - بو ايلدىن آسىپ، ال چالىپ، اۇينايا - اۇينايا بىلە سۇزلر اۇخوبارمىش:

آى كوسا، كوسا گلىستە
گلىب سالام وئرسنه
چۇمچەنى دولدورسانا
كوسانى يولا سالسانا...

۲ - چىللە آدى ايله باغلى، تىرىز - مرنىد اورتالىقلارىندا اولان چىللە خانا كند و داغ آدى ماراق دۇغورور. چىللە خانا داغىتىن زىروەسى، «پىرموسا» آديله تانيير.

«اردییل» ده خیدیر گونو چارچار گونلری اولورسادا، آیری یئرلرده خیدیرا حصر اولان گونلر آیری دیر. «ایلخیچی» دا بالاجیللہنین ایلک پنجشنبه سینده خیدیرا گۆره معتکف اولارلار. سلطانیہنین «چالوار» یندادا خضرین گونلری بؤوک چیللہنین سؤن ایلکی جمعه سی و بالاجیللہنین ایلک ایلکی جمعه لری دیر. «چالوار» لی لارین اینامینا گۆره، بو دؤرد جمعه، خیدیر نبی لر آدلانان دؤرد قارداش اوچون حصر اولونموشدور. خیدیر نبی لر «خضر» یا خود «خیدیر، خدر» ین یولداشلاری ایدیلر. «لورمی» شهرینده بالاجیللہنین سؤن اوچ گونو «خیدیر نبی نین سؤنوغو» آدلانیر.

ترجمہنین قورتاریشیندا، «سده» و «پیام آذربایجان» ین یوزونجو نمره سی ایلہ باغلی بیر موضوعنودا یادا سالماق ایستہردیم. بیلدیگیمیز کیمی، سده مراسم لرینده اؤد یاندریلیر. بیر اؤدکی، اساطیر باخیمیندان یوردون بوزلارین اریتمکده، تورپاغین گؤی گئینمه گینه یاردیم گؤستریر. اؤدون بئلہ سی دوشونولمه سی، هم ایستیلیک دؤغورور، همده ایستک. یوزونجو «پیام آذربایجان» دادا بو اؤددان نیشانلر گؤزلہ نیلیر «پیام» ین بو سای سی، اؤز ایستی لی و ایستک لی سؤزلری ایلہ، اؤزہل بیر سای لی لار سیراسینا اوغرامالیدیر. آرزولارکی یوزونجو «پیام آذربایجان» اؤزہللیکلہ ایستی لی - ایستک لی یازیلارلا قیش بوزلارینین اریمه سینہ کؤمک ائده رکن، گول - چیچک لی یازین گلہ سینیه ده بشارت و موشتولوق وئرہ. «سده» نین اؤدو ایستیلیک دن ساواپی، ایشیق لیدا وئریر «پیام» ین «سده» سی ده مطبوعات دن یاسین، بیلگی و علم ایشیتینا داها آرتیق، چئویرمه لیدیر. قوی «پیام» ین یاندریغی «شام» ین ایشیغی، یاز - یای سئوہ و گول - چیچک ایستر، پروانه لری، اوجاغی اولسون.